

Jerzy Krzywaźnia

100
6600 AUSCHWITZ F 14/13 11 1801 =

Deutsche Reichspost

Aufgenommen Tag: Monat: Jahr: Zeit: 11 7 28		Zug: Oberleit: Zeit:	
Z: 117 ort: 11		BRONISLAWA ZELAZNY HINDEN BURGSTR 20/2 KALISCH =	
Amt Kalisz			
BRUDER BRONISLAUS IN KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ VERSTORBEN = DER KOMMANDANT			
+ ZELAZNY 20/2 +			

Siehe beifolgende Rückfragen
E. Z. 1. 40

Telegram z Auschwitz - pamięci Bronisława Ilskiego (1913-1942)

Rojów 2025

Artykuł okolicznościowy z okazji 80. rocznicy wyzwolenia KL Auschwitz

Grafika na stronie tytułowej:

Telegram zaadresowany do Bronisławy Żelaznej z domu Ilskiej,(siostry babci pana Leona Owczarka z Kuźnicy Grabowskiej), zamieszkałej w 1942 roku w Kaliszu. Telegram informuje o śmierci jej brata, Bronisława. Pismo zostało podpisane przez Komendanta Obozu, bez podania imienia i nazwiska.

Wstęp

Niniejsza publikacja poświęcona jest losom Bronisława Ilskiego – jednego z tysięcy polskich obywateli, których życie zostało przerwane przez niemiecki system obozów koncentracyjnych podczas II wojny światowej. Jej celem jest nie tylko przywołanie biografii konkretnego człowieka, lecz także ukazanie mechanizmów terroru i dehumanizacji, jakie towarzyszyły funkcjonowaniu niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz.

Punktem wyjścia do tej opowieści są zachowane dokumenty urzędowe: telegram informujący rodzinę o śmierci więźnia, zapisy ewidencyjne oraz opracowania archiwalne i naukowe. Lakoniczny język tych źródeł, pozbawiony emocji i szczegółów, kontrastuje z rzeczywistością obozową, w której codzienność oznaczała przemoc, niewolniczą pracę i systematyczne wyniszczanie ludzi.

Niezwykłą, tragiczną pamiątką podzielił się ze mną pan Leon Owczarek¹. To dzięki jego życzliwości i wrażliwości na przeszłość możliwe było zachowanie i upublicznienie dokumentu, który stał się impulsem do powstania niniejszego opracowania.

Istotnym uzupełnieniem tej narracji są materiały archiwalne udostępnione przez Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. W niniejszej publikacji wykorzystano m.in. skany ksiąg stanów dziennych więźniów, wykazy numerów obozowych osób zmarłych w KL Auschwitz oraz akt zgonu Bronisława Ilskiego, wystawiony przez urząd stanu cywilnego działający na terenie obozu.

Dokumenty te, zachowane w zbiorach muzeum, stanowią bezpośrednie i wiarygodne świadectwo losu bohatera niniejszego opracowania oraz potwierdzają informacje zawarte w przekazach rodzinnych i opracowaniach archiwalnych. Ich udostępnienie możliwe było dzięki zgodzie Archiwum PMA-B i nadaje publikacji charakter źródłowy oraz dokumentacyjny.

¹ Leon Owczarek – sołtys Kuźnicy Grabowskiej w latach 2006–2024 (najdłużej pełniący tę funkcję). Współorganizator obchodów 600-lecia Kuźnicy Grabowskiej, współpracownik Stowarzyszenia Wrocławska Grupa Poszukiwawcza, inicjator konkursu na logo miejscowości. Wieloletni prezes LKS Łuzyczanka Kuźnica Grabowska. Wyróżniony Sportową Nagrodą Specjalną 2020 podczas II Gali Sportu Gminy Kraszewice.

Przywołując drogę Bronisława Ilskiego — od rodzinnej Kuźnicy Grabowskiej, przez aresztowanie i deportację, aż po śmierć w KL Auschwitz — publikacja ta wpisuje jego indywidualny los w szerszy kontekst historyczny. Ukazuje, w jaki sposób anonimowe liczby, transporty i numery obozowe kryją za sobą konkretne osoby, rodziny i przerwane życiorysy. Tekst ten stanowi próbę zachowania pamięci o jednej z ofiar niemieckiego terroru oraz hołd dla wszystkich, których losy zostały sprowadzone do urzędowych komunikatów i obozowych numerów. Jest także przypomnieniem, że za każdym dokumentem archiwalnym stoi człowiek — i jego historia.

Leon Owczarek (krewny Bronisława Ilskiego) podczas przemówienia w trakcie uroczystości odsłonięcia odrestaurowanego pomnika w Kuźnicy Grabowskiej, 11 listopada 2013 r. oraz podczas składania wieńców przed pomnikiem ofiar I i II wojny światowej w Kuźnicy Grabowskiej, 11 listopada 2013 r.

Urzędowa wiadomość z KL Auschwitz²

Odczyt telegramu

Obere Reichspost Nr 100

6600 AUSCHWITZ F 14/13.11 1801

An:

BRONISLAWA ZELAZNY, HINDENBURGSTR. 20/2, KALISCH

Amt Kalisch

Text:

BRUDER BRONISLAUS IM KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ VERSTORBEN

= DER KOMMANDANT =

Tłumaczenie na język polski

Poczta Rzeszy (telegram urzędowy) Nr 100

Auschwitz, 13 listopada 1941/1942 (godz. 18:01)*

Do:

Bronisława Żelazna, ul. Hindenburga 20/2, Kalisz

„Urząd Kaliski” (dosł. urząd w Kaliszu / okręg urzędowy Kalisz)

Treść:

Brat Bronisław zmarł w obozie koncentracyjnym Auschwitz.

— Komendant —

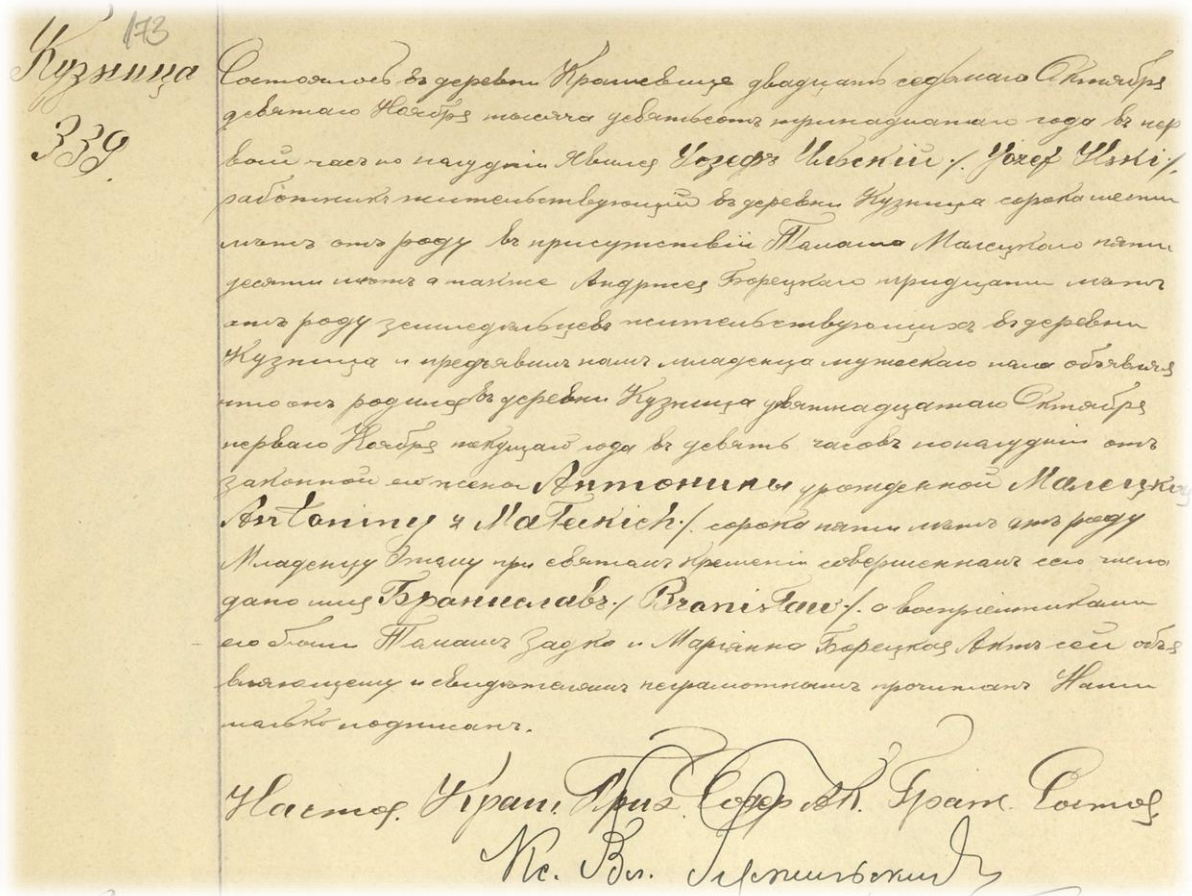
Telegram z niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz

Telegram urzędowy wysłany z Auschwitz do Bronisławy Żelaznej z domu Ilskiej, zamieszkałej w czasie okupacji niemieckiej w Kaliszu. Dokument informuje o śmierci jej brata, Bronisława Ilskiego, więźnia niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz. Lakoniczna treść, pozbawiona jakichkolwiek szczegółów dotyczących przyczyn i okoliczności zgonu, była charakterystyczna dla korespondencji obozowej III Rzeszy. Telegram został podpisany jedynie formułą „Der Kommandant”, bez podania nazwiska, co podkreśla bezosobowy i odhumanizowany charakter nazistowskiego aparatu represji. Dokument stanowi jedno z nielicznych zachowanych świadectw losu Bronisława Ilskiego oraz przykład sposobu, w jaki niemieckie władze obozowe informowały rodziny o śmierci bliskich.

² Konzentrationslager Auschwitz – zespół niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych i obozu zagłady, działający w latach 1940–1945 w Oświęcimiu (niem. Auschwitz) i pobliskich miejscowościach; symbol Zagłady Żydów, nazywany też „fabryką śmierci”.

Od Kuźnicy Grabowskiej do Auschwitz

Bronisław Iłski urodził się 1 listopada 1913 roku w Kuźnicy Grabowskiej. Był synem Józefa Iłskiego (ur. 1867) oraz Antoniny z domu Małeckiej (1870–1941).

Akt urodzenia Bronisława Iłskiego 339/1913 Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Kraszewice (nr zespołu 707)³

Wychowywał się w licznej rodzinie – miał ośmioro starszego rodzeństwa: Katarzynę (1890–1973), Józefa (ur. 1893), Mariannę (ur. 1895), Antoniego (1897–1973), Józefę (1900–1901), Stefana (ur. 1902), Stanisławę (ur. 1905) oraz Bronisławę (ur. 1908).⁴

Bronisław Iłski z zawodu był fryzjerem. W czasie II wojny światowej został aresztowany i osadzony w więzieniu w Łodzi, skąd 14 maja 1942 roku został deportowany do niemieckiego

³ [Jednostka - Szukaj w Archiwach](#)

⁴ [Bronisław Iłski 1913–1942 – Nasi krewni](#)

obozu koncentracyjnego Auschwitz. Otrzymał obozowy numer 35441. Po niespełna dwóch miesiącach, 9 lipca 1942 roku, zginął w KL Auschwitz.

Poniższe dane o losach Bronisława Ilskiego pochodzą z internetowej bazy danych ofiary.auschwitz.org — cyfrowego archiwum prowadzonego przez Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, które na podstawie zachowanych dokumentów obozowych i materiałów archiwalnych rekonstruuje i udostępnia informacje o osobach więzionych w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz⁵.

Bronisław Ilski otrzymał numer więźniarski 35441⁶.

⁵ ofiary.auschwitz.org/victims/266743

⁶ Bohdan Piętka, Transporty Polaków do KL Auschwitz z Kalisza 2 maja 1941 roku i z Łodzi 14 maja 1942 roku, w: Acta Universitatis Wratislaviensis, No 3505, Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem, t. 34, nr 4, Wrocław 2012, s. 151

Mechanizm terroru: od transportu do pracy przymusowej

Mężczyźni - transport z 14 maja 1942 roku, Łódź 298 osób o numerach od 35363 do 35660⁷

(fragment)

Do Oświęcimia transport przyjechał tuż po północy 14 maja 1942 roku. Wyładunek transportu nastąpił najprawdopodobniej na tzw. starej rampie za stacją kolejową w Oświęcimiu. Tam miało miejsce tradycyjne „powitanie” przez esesmanów. Oślepieni światłem reflektorów więźniowie byli przy dzikich wrzaskach swoich oprawców wyrzucani z wagonów, bici kolbami karabinów i szczuci psami. Wielu z nich zostało dotkliwie pogryzionych przez psy.

Po uformowaniu kolumny esesmani popędzili więźniów do odległego o około dwa kilometry obozu macierzystego, cały czas krzycząc na nich, bijąc i szczując psami. Na resztę nocy więźniów umieszczono w drewnianym baraku, który nie posiadał podłogi i był za mały na pomieszczenie tak dużej liczby ludzi. W tych warunkach nie mieli oni żadnych możliwości wypoczynku, ani tym bardziej opatrzenia ran.

Rankiem 14 maja 1942 roku rozpoczęła się rejestracja przybyłego transportu. 298 Polakom nadano numery od 35363 do 35660 oraz kategorię więźniów politycznych. Każdy z nich musiał przyszyć na wyznaczonym miejscu ubrania obozowego dwa czerwone trójkąty z literą „P”, będące symbolem więźnia politycznego narodowości polskiej, oraz dwa kawałeczki białego płótna z wytłoczonym numerem obozowym. Po zakończeniu procedury rejestracji przed więźniami przebranymi już w obozowe pasiaki i ustawionymi w szeregi pojawił się Schutzhaftlagerführer Hans Aumeier, który oświadczył im, żeby wybili sobie z głowy mrzonki o wolności, ponieważ Polska już nigdy więcej się nie odrodzi. Poinformował także, że ich obowiązkiem jest praca dla zwycięstwa Trzeciej Rzeszy, a wszelkie jej zaniedbywanie lub sabotowanie będzie karane śmiercią.

Następnie więźniów skierowano do bloku 11. Jeszcze 17 maja 1942 roku, po pobieżnym przeglądzie lekarskim, cały transport przydzielono do komanda Buna w Monowicach i kilka dni później przeniesiono do innych bloków. Do czasu utworzenia w Monowicach, kilka miesięcy później, pierwszego podobozu oświęcimskiego Buna, więźniowie musieli dochodzić

⁷ ofiary.auschwitz.org/transports/561

pieszo do pracy w odległych o siedem kilometrów Monowicach i wracać stamtąd również pieszo. W niektórych dniach byli dowożeni pociągiem towarowym.

W Monowicach więźniowie pracowali przy budowie zakładów' Buna-Werke, należących do koncernu IG Farbenindustrie. Wykonywali tam ciężkie prace budowlane, polegające na niwelacji terenu, kopaniu rowów pod fundamenty, przenoszeniu worków z cementem z dowożącej go kolejki wąskotorowej na plac budowy, robotach betoniarskich, murarskich, ślusarskich, donoszeniu żelaza zbrojeniowego i gięciu profili zbrojeniowych. Bardzo ciężka praca fizyczna trwająca przez cały dzień, głodowe racje żywnościowe, brutalne traktowanie ze strony więźniów funkcyjnych i esesmanów, wreszcie szalejąca latem 1942 roku w obozie epidemia tyfusu plamistego, zdziesiątkowały więźniów omawianego transportu. Od maja do września 1942 roku zginęło ich około 200.

Upamiętnienie

Bronisław Iłski został upamiętniony na pomniku w rodzinnej Kuźnicy Grabowskiej. Pomnik został odnowiony staraniem Stowarzyszenia Ruch Samorządowy im. prof. Mariana Falskiego i uroczystie odsłonięty 11 listopada 2013 roku.

Przed i po renowacji

Materiały źródłowe Archiwum

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu⁸

Skan 01 – jedna ze stron książki stanów dziennych więźniów w KL Auschwitz. Na stronie tej zaczynają się wpisy dotyczące więźniów zmarłych w obozie 9/10 lica 1942 roku

- 136 -

88	H. Jude	44925	Spira Abraham	geb. 1.8.68	
89		44947	Tricher Rudolf	" 5.10.83	
90		44987	Zuckermann Moritz	" 3.6.72	
91	Grz. H.	2112	Czepar Johann	" 29.6.11	
92		2252	Nokielski Johann	" 12.7.03	
93		2290	Kuzyk Nikolous	" 15.8.11	93
					16.399
Neuzugänge am 9 Juli 1942					5
Stärke zum Abendappell am 9 Juli 1942					16.404
<i>Davon 153 Russen</i>					
<i>Stärke vom 9 zum 10 Juli 1942</i>					
<i>Verstorbene Häftlinge</i>					
1	H. Jude	31819	Biro Eugen	geb. 24.3.99	
2		32451	Birnbaum Moses	" 22.6.99	
3		33396	Solitzer Arpad	" 7.9.96	
4		34015	Eiger Alter	" 29.9.06	
5		34586	Orbach Mendel	" 6.8.05	
6		34741	Lamerdorf Markus	" 25.5.96	
7	Pole	35297	Hacharski Ladislaus	" 31.12.09	
8	Prot. HSO	35945	Alavacek Ernst	" 22.11.99	
9	H. Jude	36152	Kulka Geza	" 2.6.06	
10	Fr. Jude	38187	Achenbaum Salomon	" 15.1.91	
1		38341	Lymermann Jakob	" 17.1.03	
2		38659	Klotz Isack	" 12.3.02	
3		38843	Ovtcharek Israel	" 1.5.95	
4		39050	Lymakiewicz Dinem	" 25.2.03	
5		39071	Frister Bernard	" 7.4.06	
6		40563	Proka Imul	" 1.2.97	
7		41365	Batakowski Rene	" 4.8.03	
8		41395	Schwars Elias	" 23.6.89	
					16.404

⁸ Skany udostępniam za zgodą Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu

Skan 02 - jedna ze stron książki stanów dziennych więźniów w KL Auschwitz. Na stronie tej Pan Bronisław Iłski jest wymieniony wśród więźniów zmarłych w obozie 9/10 lica 1942 roku (pozycja 23 listy)

- 137 - 16.404

19	H. Jude	41772	Hönig Siegmund	geb. 21.4.02	
20	Pole	44511	Ziowiec Johann	" 4.4.83	
1	H. Jude	29497	Weisz Josef	" 1.10.12	
2		33669	Menetianer Alexander	" 18.3.00	
3	Pole	35441	Iłski Bronislaus	" 1.11.13	
4	H. Jude	40015	Stancelovic Martin	" 30.8.14	
5		40091	Syrovy Leopold	" 10.1.88	
6	Fr. Jude	41084	Rotstein Adolf	" 9.12.98	
7		41526	Lang Alfred	" 31.5.98	
8	H. Jude	44730	Aldor Julius	" 29.8.96	
9		44761	Engel Gregor	" 4.3.63	
30		44763	Friedmann Viktor	" 12.3.80	
1		44796	Grünwald Daniel	" 22.5.06	
2		44914	Spazir Adolf	" 2.3.95	
3		44949	Hahl Franz	" 17.4.27	
4		44930	Schwimmer Moses	" 30.10.89	
5		44850	Lewkowicz Samuel	" 25.7.06	
6		44978	Wasserberger Gejza	" 28.5.98	36
Stärke zum Morgenappell am 10 Juli 1942					<u>16.368</u>
					<i>Davon 153 Russen</i>
Überstellte Häftlinge					
1	Pole	14154	Szewczuk Wladislaus	geb. 1.11.11	
2		15140	Ludwikowski Kasimir	" 16.3.20	
3		23443	Hokorzecki Wenzel	" 27.11.99	
4		24610	Kampel Julius	" 11.4.01	
5		24909	Kutpios Stanislaus	" 6.10.05	
6		33243	Krok Johann	" 1907	
7		37217	Drozdz Stanislaus	" 22.2.99	6
Entlassene Häftlinge					
1	Erz. H.	808	Lazemba Andreas	geb. 5.11.19	
2		20236	Wilezynski Eduard	" 22.2.22	2
					<u>8 16.368</u>

Skan 03 – akt zgonu Pana Bronisława Ilkeigo wystawiony przez urząd stanu cywilnego w KL
Auschwitz

C¹

Nr. 14465/1942 (961) Auschwitz, den 14. Juli 19 42

D er Friseur Bronislaus Ilski
katholisch
wohnhaft Kalisch, Hindenburgstraße Nr. 20, Warthegau
ist am 9. Juli 1942 um 21 Uhr 30 Minuten
in Auschwitz, Kasernenstraße verstorben.
D^{er} Verstorbene war geboren am 1. November 1913
in Kuznica Grabowska, Kreis Welungen
(Standesamt Nr.)
Vater: Josef Ilski
Mutter: Antonie Ilski geborene Malecki
D Verstorbene war nicht verheiratet
Eingetragen auf mündliche schriftliche Anzeige des Arztes Doktor der
Medizin Kreibich in Auschwitz vom 9. Juli 1942
D Anzeigende
Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben
Die Übereinstimmung mit dem
Erstbuch wird beglaubigt.
Auschwitz, den 14. 7. 19 42
Der Standesbeamte In Vertretung
Der Standesbeamte In Vertretung Quakerneck
Todesursache: Fleckfieber
Eheschliessung de Verstorbenen am in
(Standesamt Nr.)

Skan 04 – jedna ze stron wykazu numerów obozowych więźniów zmarłych w KL Auschwitz. Numer obozowy Pana Bronisława Ilskiego – 35441 – jest wymieniony wśród numerów obozowych więźniów zmarłych w KL Auschwitz 9 lipca 1942 roku (pozycja 47 listy). Obok numeru obozowego wpisano 20. Jest to numer bloku w KL Auschwitz I (obóz główny), w którym znajdował się szpital dla więźniów – oddział chorób zakaźnych, i tam zmarł Pan Bronisław Ilski.

166 Q. VII. 1942

35	44226	12	36616	20	29	44987	20	46	44796	✓ 28.7
36	42009	13	36953	20	30	38387	11	47	35741	✓ 28
37	44007	14	2290 E	28.15	31	33483	11	48	29497	✓ Buma
38	31286	15	2112 E	20	32	41171	11	49	33669	✓ 11
39		16	34995	21a	33	23376	11	50	41526	✓ 11
40		17	42105	20	34	35025	11	51	40091	✓ 11
1	5861	18	44882	11	35	39454	11	52	40015	✓ 11
2	25830	19	44947	11	36	39735	11	53	44850	✓ 11
3	35451	20	34096	11	37	22667	11	54	44930	✓ 11
4	2252 E	21	39682	11	38	31895	11	55	44978	✓ 11
5	36357	22	40561	11	39	25857	11	56	44730	✓ 11
6	36993	23	41167	11	40	26476	11	57	44763	✓ 11
7	36822	24	44176	11	41	39540	11	58	44761	✓ 11
8	36212	25	40259	11	42	34328	11	59	44949	✓ 11
9	32259	26	33524	11	43	44811	11	60	4495	✓ Erach.
10	36529	27	38261	11	44	44914	11	61	2235	11
11	39144	28	44925	11	45	41084	11			
					43					
					11					
					54					

Podsumowanie

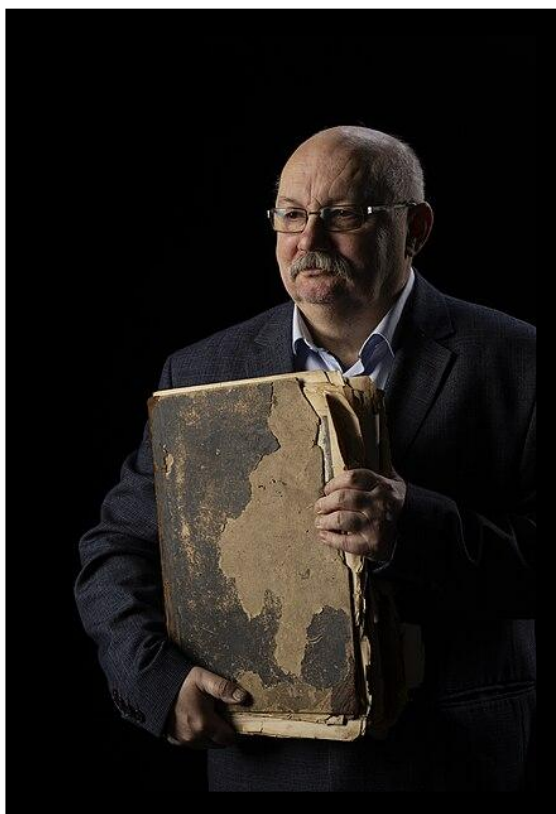
Historia Bronisława Ilskiego jest jedną z tysięcy podobnych, a zarazem jedyną w swoim rodzaju. Zachowane dokumenty — obozowe zapisy ewidencyjne, telegram zawiadamiający rodzinę o śmierci oraz opracowania archiwalne — pozwalają odtworzyć jedynie fragmenty jego losu. Mimo swej lakoniczności ukazują one bezwzględność niemieckiego systemu represji, który sprowadzał człowieka do numeru, kategorii i krótkiej urzędowej informacji o śmierci.

Droga Bronisława Ilskiego do KL Auschwitz, jego pobyt w obozie i praca przymusowa w Monowicach wpisują się w szerszy mechanizm planowego wyniszczania polskich więźniów politycznych. Ciężkie warunki bytowe, brutalność strażników, głód, choroby oraz niewolnicza praca sprawiły, że wielu z nich nie przeżyło nawet kilku miesięcy pobytu w obozie. Bronisław Ilski zginął po niespełna dwóch miesiącach od deportacji.

Publikacja ta nie rości sobie prawa do pełnego odtworzenia jego życia ani do odpowiedzi na wszystkie pytania dotyczące okoliczności śmierci. Jej celem jest przywrócenie pamięci o człowieku, którego istnienie zostało niemal całkowicie wymazane przez obozową maszynę śmierci, oraz zwrócenie uwagi na znaczenie pojedynczych świadectw — dokumentów, nazwisk i dat — jako nośników pamięci historycznej.

Przywołanie losu Bronisława Ilskiego jest jednocześnie przypomnieniem o obowiązku pamięci wobec wszystkich ofiar niemieckich obozów koncentracyjnych. Każdy zachowany ślad, każda biografia i każdy dokument są sprzeciwem wobec zapomnienia i próbą przywrócenia godności tym, którym ją odebrano.

Notka o autorze

Jerzy Krzywaźnia (2024) - fot. Grzegorz Kosmała

Jestem emerytowanym nauczycielem historii i autorem szeregu publikacji z zakresu historii regionalnej. Zachęcam do zapoznania się z nimi:

- ✓ 100 lat w służbie społeczeństwu: Szkoła Podstawowa im. Kardynała Karola Wojtyły w Kuźnicy Grabowskiej (aut. Jerzy Krzywaźnia, Barbara Cichosz). – Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2010. – 104 s. ISBN 978-83-930746-0-0 (monografia)
- ✓ Na powstańczym szlaku 1863 w Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska; Gołuchów: PHU Agat, 2013. – 44 s. ISBN 978-83-930746-1-7
- ✓ Z dziejów kościoła w Rojowie, Szkoła Podstawowa w Rojowie [aut. Jerzy Krzywaźnia, Hanna Kempa], Rojów 2013
- ✓ Zbrodnia Katyńska wpisana w historię Kuźnicy Grabowskiej, Kuźnica Grabowska 2015
- ✓ Delegat na Polski Sejm Dzielnicowy ksiądz prałat Ksawery Szukalski (1878-1956), Przegląd Wielkopolski 2008, nr 3, s. 56–58
- ✓ Setna rocznica Elementarza Falskiego – związki autora z Wielkopolską, Przegląd Wielkopolski nr 89 (3/2010)

- ✓ „Pamięć nie dała się zgładzić” – w hołdzie nauczycielom ziemi ostrzeszowskiej poległym w Katyniu (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 64–67
- ✓ Powstańcza bitwa pod Kuźnicą Grabowską (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna 2004/2005, R. 4/5, s. 84–87
- ✓ Śladami historycznych inskrypcji kraszewickiego cmentarza i kościoła (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.6/2013, s. 44–49
- ✓ Dzieje fryszkerki w Czajkowie (w) Ostrzeszowska Kronika Regionalna, R.7/2014, s. 50–55
- ✓ Wojenne losy rodziny Janasów (w) Ostrzeszowska Kultura nr 24 3/2022, s. 8–13
- ✓ Uzdrawienie za wstawiennictwem św. Józefa w rojowskim dworze (1763) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 13
- ✓ Franciszek Frezer (1798-1845) (w) Ostrzeszowska Kultura nr 25 4/2022, s. 14–15
- ✓ Jakub Krzywaźnia (ok. 1784-1831) i Kuźnica Grabowska w jego czasach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 27 2/2023, s. 14–16
- ✓ Pocztówka z Rojowa (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 2
- ✓ Żydowski Obóz Pracy (Getto Żydowskie) w Kraszewicach (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 28 3/2023, s. 8–10
- ✓ Obchody 150. rocznicy bitwy pod Kuźnicą Grabowską (1863-2013) - materiały źródłowe, Rojów 2023
- ✓ Kronika życia Józefa Blewąski - górnika i żołnierza WP we Francji (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 30 1/2024, s.1-4
- ✓ W Dachau był numerem: 28313. Wspomnienie Sługi Bożego ks. Franciszka Strugały (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 2-3
- ✓ Tajemnica Enigmy - związki słynnego kryptologa z Kraszewicami (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 31 2/2024, s. 4-6
- ✓ Historyczny portret Ostrzeszowa u progu I wojny światowej (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.2-5
- ✓ Szkoła w Kuźnicy Grabowskiej (1953-1960) - zapiski z przeszłości (w) Ostrzeszowska Kultura, nr 32 3/2024, s.12-15
- ✓ Upamiętnienie bohaterów bitwy o Monte Cassino z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 46
- ✓ Pamiątka z tajnego nauczania - Władysław Jura (1892-1964), Rojów 2024, s. 20
- ✓ W hołdzie żołnierzom wojny obronnej 1939 z Kuźnicy Grabowskiej, Rojów 2024, s. 54

- ✓ Ścieżki życia Antoniego Janasa (1903-1984) "Z Czajkowa do Hitchin", Rojów 2025, s. 34
- ✓ Wspomnienia Leona Nalepy (1896-1975), Rojów 2025, s. 40
- ✓ Przygoda malarza Kazimierza Lasockiego na wyspie przemytników na Prośnie (w) Ostrzeszowska Kultura nr 34 1/2025, s. 8-9
- ✓ Kuźnica Grabowska w hołdzie powstańcom styczniowym (w) Ostrzeszowska Kultura nr 34 1/2025, s. 9-11
- ✓ Sługa Boży ks. Franciszek Strugała (1904 - 1942) - Świadek Wiary w Pamięci Pokoleń, Rojów 2025, s.29
- ✓ Ofiary Obozów Zagłady z Kuźnicy Grabowskiej - Fakty i Pamięć, Rojów 2025, s.39
- ✓ Tam, gdzie spłonęli kosynierzy. Historia Krzyża Powstańczego w Grzybie, Rojów 2025, s.10
- ✓ Odślonięcie pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego i poległych żołnierzy w Czajkowie (1932), Rojów 2025, s.11
- ✓ Świątynia pełna znaków – przewodnik po kościele w Kraszewicach (aut. Magdalena Jeziorna, Jerzy Krzywaźnia), Rojów 2025, s.90
- ✓ Stanisław Jaszczyński (1877-1930) – wójt, społecznik, strażak, Rojów 2025,s.26
- ✓ Rodzina Janasów – losy w cieniu wojny, Rojów 2025, s. 26
- ✓ Ks. Władysław Adamus (1904–1945?) – życie, konspiracja, zaginięcie, Rojów 2025, s.23
- ✓ Ks. Jan Smaga (1881-1948), proboszcz parafii Czajków w latach 1926–1936, Rojów 2026, s. 25
- ✓ Ks. Edmund Tarchalski (1874-1926) proboszcz parafii Czajków (1922-26), Rojów 2026, s.14
- ✓ Krzyże i kapliczki przydrożne w parafii Kraszewice (1976 (aut. Magdalena Jeziorna, Jerzy Krzywaźnia), Rojów 2025, s. 40

Z większością publikacji można zapoznać się na moim blogu, który prowadzę od 2011 r

<https://szkicehistoryczne.blogspot.com> a także na [Jerzy Krzywaźnia - Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa \(wbc.poznan.pl\)](#) i [Regionalia Ziemi Łódzkiej](#) oraz [Jerzy Krzywaźnia - Academia.edu](#)

Kontakt z autorem : jerzykrzywaznia@gmail.com

WALCZYNIENI JAWNY I UKRYTY
ZA WIERĘ I POLSKĄ OJCZYZYNĘ
CICHYM SPOŁYKIM

ZGNIŁI W OROZACH JAGŁAWY

Ks. STRUGAŁA FRANCISZEK
OXNER MIECZYSŁAW
GRABOWSKI WALENTY
NOWAK BRONISŁAW
SZUCHIŁ STEFAN
PRZYBYŁ MICHAŁ